

A dokumentum ontológiai státusa és annak gyakorlati jelentősége a könyvtárak számára

A *dokumentumot* mint szakmai fogalmat kerek száz esztendeje ismerik és használják. Ez azonban nem jelenti azt, hogy közkeletű elismertségre, egyértelmű definícióra tett volna szert. Mi sem jobb példa erre az ellentmondásos helyzetre, mint az újabb keletű orosz törvények, szabványok, szakirodalmi produktumok gyakorlata a dokumentum használatával vagy használatának elkerülésével kapcsolatban.

Több szövetségi törvény, köztük a könyvtári és a kötelespéldány-szolgáltatási a dokumentum *jelleget* (szöveg, hang- vagy képrögzítés) emeli ki. Más törvények (pl. az adatbázis- és programvédelmi, a szerzői jogi) a dokumentum használata helyett *rögzítést* emlegetnek. *Dokumentált információ*ról beszél az informatizációs és az információvédelmi, valamint a nemzetközi információcserét szabályozó törvény. Szakirodalmi előfordulások más „helyettesítőket” is használnak (pl. információkészlet, sőt: információs holmi).

A könyvtári törvény egyik passzusa szerint a könyvtár az az intézmény, amely „nyomtatott dokumentumokból szervezett gyűjteménnyel rendelkezik”. Eszerint a könyvtárak kéziratjai, audiovizuális gyűjteményei nem tartoznak könyvtári illetékességbe. E törvényhelyi idézetből az is kitűnik, hogy a könyvtári alapjogszabály jelzővel beszükkített dokumentumfogalma nem is gondol az időközben mind elterjedtebbé váló elektronikus dokumentumokra, ami hiányosság több más rokon jogszabályra is jellemző.

Az eleddig vázolt helyzetet az itt referált szerző egyfelől azért kritizálja, mert az említett törvényekben szereplő változatos fogalomhasználatot a

dokumentum mint fogalom sallangtalan használatával el lehetett volna kerülni, másfelől pedig azért, mert elmulasztották dokumentummá minősíteni az elektronikus dokumentumokat. Ontológiai fejtegetéseiből többek között az következik, hogy „az az információ, amely a képernyőkön megjelenik..., lényegében ugyancsak dokumentum”.

Szerzőnk feltételezi, hogy a dokumentummal kapcsolatos kérdésfelvetéseit és elemzéseit egyesek nagyon elvonatkoztatottaknak fogják tartani. Ám ismerni kell a kutatói berkekben népszerű szólásmondást: „A helytálló elméletnél nincs gyakorlatibb dolog.” És valóban: ha egyetértés születik abban, hogy az elektronikus rögzítések ugyancsak dokumentumok, akkor „az új dokumentumok kialakulásának világában a könyvtáraknak is lesz jövőjük”, s nem kell magukat leértékelniük, nem kell pesszimizmusként lenniük. (Más kérdés: e másfajta dokumentumok hatására szükségképpen meg fog változni a könyvtári technológia, de a lényeg, a könyvtárak funkciója, struktúrája és tartalmi meghatározottsága fennmarad.)

A dokumentum fogalmának kiteljesítése esetén részint az válik lehetővé, hogy meghatározzuk, mi a közös a könyvtár és a rokon intézmények (múzeumok, levéltárak, bankok, cégek és dokumentumokkal foglalkozó más szervezetek) munkájában, részint pedig az, hogy kimutassuk a munka azon sajátosságait, amelyek megkülönböztetik a könyvtárat a többi rokon intézménytől.

/STOLÁROV, Űrij: Ontologičeskij status dokumenta i ego praktičeskoe značenie dlja bibliotek. = Bibliotekovedenie, 1. sz. 1999. p. 50–59./

(Futala Tibor)

A könyvtárosok szakmai tudásfejlesztésének kívánatos iránya

Ahhoz, hogy a gyorsan informatizálódó és globalizálódó világban a közkönyvtárak jelenét és jövőjét meg lehessen érteni, a könyvtárosoknak fel kell hagyniuk szakmai munkájuk szűken vett szemléletével. A könyvtárak és a könyvtári tevékenység tágabb összefüggésekben történő értelmezésére

van szükség, ami azzal jár, hogy a könyvtári elméletet és annak oktatását az információtudományba kell integrálni.

Az információtudomány világszerte a 20. század második felében érte el azt a színvonalat, amelyet